herpy

JASZCZURKI WŁAŚCIWE

jaszczurka balearska

Podarcis lilfordi

Podarcis lilfordi to krępa, aktywna za dnia jaszczurka z małych wysepek wokół Majorki i Minorki. Osiąga 15-20 cm długości razem z ogonem, ma bardzo zmienne ubarwienie, od czarnego z niebieskim brzuchem po zielonobrązowe, i żywi się owadami, drobnymi bezkręgowcami oraz niewielką ilością kwiatów i owoców. W terrarium gatunek jest płochliwy, a w hodowli spotyka się go rzadko.

Rodzina: Lacertidae Nazwa angielska: Balearic Lizard

NAJWAŻNIEJSZE FAKTY

ZWIERZĘ

Wielkość dorosłego osobnika	**15-20 cm** długość całkowita z ogonem
Długość życia	**8-12 lat**
Aktywność	**Za dnia**
Tryb życia	**Skalny i naziemny**
Środowisko	**Tereny skaliste i lasy i łąki strefy umiarkowanej**
Trudność	**Średnio zaawansowany**

HODOWLA

Min. terrarium	**100 × 50 × 40 cm** D × S × W dla 2 dorosłych osobników
Temperatura w dzień	**22-30 °C**
Miejsce wygrzewania	**40-45 °C**
Temperatura w nocy	**15-20 °C**
Wilgotność	**40-60%**
Woda	**Miska z wodą**
UVB	**Zalecane** Strefa Fergusona 3
Zimowanie	**12-15 °C** 8-12 tygodni
Pokarm	**Owady, nektar i małe bezkręgowce (skoczogonki, muszki owocowe)**
Utrzymanie	**W parach**

ROZMNAŻANIE

Rozmnażanie	**Jajorodny**
Dojrzałość płciowa	**12-24 miesięcy**
Wielkość zniesienia	**1-4 jaj**
Zniesienia w roku	**1-6**
Inkubacja	**30-43 dni** przy 29-30 °C

OCHRONA I FORMALNOŚCI

CITES	**Załącznik II**
Załącznik unijny	**Załącznik A**
IUCN	**Bliski zagrożenia (NT)**

O gatunku

Podarcis lilfordi to zwarta, krępa jaszczurka o krótkiej, zaokrąglonej głowie, szerokiej szyi i gładkich, drobnych łuskach grzbietowych. Ciało (od pyska do kloaki) osiąga u samców do ok. 8 cm, u samic nieco mniej, a ogon jest niemal dwa razy dłuższy od ciała, więc dorosłe zwierzęta mierzą zwykle łącznie 15-20 cm. Samce są większe i cięższe od samic. Młode po wykluciu mają ok. 3 cm (od pyska do kloaki) i często niebieskozielony ogon.

Ubarwienie jest niezwykle zmienne i zależy od wyspy. Wierzch ciała może być zielonobrązowy, brązowy, szary lub niemal całkowicie czarny, często z jasnymi lub ciemnymi podłużnymi pasami albo siateczkowatym wzorem na bokach. Spód jest biały, kremowy, różowy, a u najciemniejszych form głęboko niebieski, zwłaszcza na brzuchu i gardle. Opisano ponad 20

podgatunków, w większości każdy z innej wyspy, i zwierząt z różnych wysp nie należy krzyżować.

Gatunek pochodzi z izolowanych wysp z niewielką liczbą drapieżników, dlatego w naturze jest mniej lękliwy niż większość jaszczurek, ale w terrarium zwykle pozostaje płochliwy i wystraszony. Oswojone osobniki są rzadkością, a branie na ręce jest dla nich obciążeniem. Samce są terytorialne. *Podarcis lilfordi* jest blisko spokrewniona z *Podarcis pityusensis* z Ibizy i Formentery, ale oba gatunki zamieszkują osobne archipelagi. Nazwa upamiętnia brytyjskiego ornitologa Lorda Lilforda.

Występowanie i środowisko

Podarcis lilfordi występuje wyłącznie na mniejszych wyspach i wysepkach wokół Majorki i Minorki w archipelagu Balearów w Hiszpanii. Żyje na Cabrerze i licznych wysepkach archipelagu Cabrera na południe od Majorki, na Dragonerze i Malgrats u zachodniego wybrzeża Majorki oraz na wysepkach wzdłuż wybrzeża Minorki, m.in. Aire, Colom, Addaya i Porros. Każda wyspa ma własną populację o własnym ubarwieniu.

Gatunek żył dawniej na samej Majorce i Minorce, ale stamtąd zniknął. Przyczyną są zawleczone drapieżniki, takie jak koty, oraz utrata siedlisk. Obecnie występuje tylko na małych wyspach, a jego łączny zasięg wynosi poniżej 500 km². Nie żyje na Ibizie i Formenterze, gdzie rodzimym gatunkiem jest *Podarcis pityusensis*.

> **Naturalny zasięg:** Hiszpania.

ŚRODOWISKO

Podarcis lilfordi zamieszkuje niskie, suche i kamieniste wyspy porośnięte śródziemnomorskimi zaroślami, ze skalnymi płytami, piaszczystą glebą i nadmorskimi klifami. Na wielu wysepkach roślinność jest skąpa, a zwierzęta często szukają pożywienia przy koloniach ptaków, gdzie są resztki jedzenia, padlina i mnóstwo much. Na Cabrerze gatunek żyje także w lesie.

Klimat jest łagodny i suchy, z gorącymi latami i łagodnymi zimami. Gatunek jest aktywny za dnia i wygrzewa się na odsłoniętych kamieniach. Preferowana temperatura ciała wynosi ok. 32-36 °C, a nasłonecznione powierzchnie na wyspach mogą nagrzewać się do ok. 45 °C. Latem w południe zwierzęta szukają cienia, a aktywne są przez dużą część roku. Nie zapadają w prawdziwy sen zimowy, ale w chłodnych okresach są mniej aktywne. Dieta obejmuje owady, pająki, ślimaki i inne stawonogi, a zwierzęta zjadają też kwiaty, nektar, owoce i pyłek, przez co biorą udział w zapylaniu wielu gatunków roślin na wyspach. Zdarza się kanibalizm wobec młodych i zjadanie ogonów.

Hodowla

TERRARIUM

O hodowli *Podarcis lilfordi* istnieje niewiele udokumentowanej wiedzy, a większość wartości zapożyczono od blisko spokrewnionych jaszczurek wyspowych oraz z utrzymywania tego gatunku. Klimat w obszarze występowania jest ciepły i suchy, z łagodnymi zimami. *Podarcis muralis* i *Podarcis siculus* mają niemal takie same wymagania co do słońca, ciepła i skalnej struktury, więc opisy ich hodowli mogą posłużyć jako uzupełnienie.

Para potrzebuje terrarium o wymiarach co najmniej 100 × 50 × 40 cm. Większe jest lepsze, bo gatunek jest aktywny i wykorzystuje całą powierzchnię dna. Latem dobrze sprawdza się terrarium zewnętrzne, ale musi być przykryte szkłem, aby nie wpadał deszcz i aby było wystarczająco ciepło i sucho. Latem część szkła od strony południowej można zastąpić siatką, aby zwierzęta miały bezpośredni dostęp do słońca. Wybieg musi być zabezpieczony przed ucieczką drobną siatką, szczelną pokrywą i wkopaną krawędzią.

Urządź terrarium ułożonymi w stosy kamieniami, płytami łupkowymi, korkiem i korzeniami, tak aby zwierzęta miały wiele kryjówek i miejsc do wygrzewania i mogły szybko się schować. Kryjówki powinny być łatwo dostępne i dobrze wysychać. Podłoże to gruby piasek wymieszany z niewielką ilością ziemi. Gatunek jest płochliwy, a szybko dostępna kryjówka sprawia, że zwierzęta czują się pewniej. Trzymaj jedną parę w terrarium. Dwa samce razem grożą walkami, a samiec z dwiema samicami może stresować jedną z nich. W okresie rozrodu w terrarium musi stać niski pojemnik z wilgotnym piaskiem do składania jaj.

TEMPERATURA

Najważniejszy jest gradient. Miejsce do wygrzewania powinno mieć 40-45 °C na powierzchni, mierzone termometrem na podczerwień, a reszta terrarium 22-30 °C w dzień. Zwierzęta same wybierają temperaturę ciała ok. 32-36 °C. Użyj spota nad płaskim kamieniem i ogrzewaj tylko część terrarium. Zwierzęta mogą wtedy wygrzewać się na widoku i stają się lepiej

widoczne.

W nocy temperatura może spadać do 15-20 °C. Zimą zwierzęta trzyma się w chłodniejszych warunkach, w 12-15 °C, a długość dnia skraca się do ok. 10 godzin. W naturze gatunek nie zapada w prawdziwy sen zimowy, ale chłodny okres daje naturalny rytm roczny i jest prawdopodobnie warunkiem udanego rozrodu. Długość spoczynku nie jest udokumentowana, a 8-12 tygodni to szacunek zapożyczony od innych *Podarcis*. Zwierzęta karmi się oszczędnie i trzyma w suchych, spokojnych warunkach. Należy unikać mrozu.

Sygnałami ostrzegawczymi są zwierzęta, które ziewają z otwartym pyskiem lub leżą płasko i chowają się przez cały dzień (za ciepło), oraz zwierzęta, które nie wychodzą przed późnym przedpołudniem (za zimno).

Czytaj więcej: Ciepło i temperatura

WILGOTNOŚĆ I WODA

Wilgotność powietrza powinna być umiarkowana: 40-60 % w dzień. Terrarium musi móc całkowicie wyschnąć, a zastałe wilgotne powietrze prowadzi do problemów skórnych i grzybic. Wartości te zapożyczono od blisko spokrewnionych gatunków *Podarcis* i nie są udokumentowane dla *P. lilfordi*.

Zapewnij niską, czystą miskę z wodą i lekko zraszaj terrarium raz dziennie, wcześnie rano, tak aby wieczorem wszystko było suche. Zwierzęta piją też krople z kamieni i roślin. Utrzymuj część podłoża lekko wilgotną dla samic przed złożeniem jaj i dla młodych, ale bez zawilgacania całego terrarium.

Czytaj więcej: Wilgotność, zraszanie i wentylacja

OŚWIETLENIE I UVB

Podarcis lilfordi jest aktywna za dnia i żyje w pełnym słońcu, więc terrarium musi mieć silne grzanie i oświetlenie UVB. Gatunek należy prawdopodobnie do strefy Fergusona 3, z indeksem UV ok. 3-5 przy miejscu do wygrzewania. Wartość ta jest zapożyczona od *Podarcis muralis* i nie jest udokumentowana dla samego gatunku. Dobrym rozwiązaniem jest świetlówka T8 lub T5 z 10 % UVB, umieszczona zgodnie z zaleceniami producenta. Uzupełnij ją świetlówką dzienną lub lampą LED dla reszty terrarium.

Długość dnia powinna odpowiadać porze roku: ok. 10 godzin zimą i do 14 godzin w środku lata. Zmieniaj ją stopniowo za pomocą programatora czasowego, aby zmiana nie była zbyt gwałtowna. Na zewnątrz słońce naturalnie zapewnia promieniowanie UV, ale szkło i pleksi zatrzymują UVB, więc kąpiel słoneczna musi odbywać się przez siatkę. Wymieniaj świetlówki UVB zgodnie z zaleceniami producenta, zwykle co roku.

Czytaj więcej: Światło i UVB

ŻYWIENIE

Podarcis lilfordi jest wszystkożerna, z przewagą owadów i innych stawonogów w diecie. Owady karmowe to mogą być świerszcze, szarańcza, muchy, muszki owocowe, mączniki w małych ilościach, larwy barciaka (w małych ilościach), pająki i prosionki. W naturze zwierzęta zjadają też nektar, kwiaty oraz trochę owoców i pyłku, więc niewielka ilość musu owocowego lub pokarmu z nektarem od czasu do czasu to dobre urozmaicenie. Pokarm musi być drobny, najwyżej wielkości odstępu między oczami zwierzęcia.

Dorosłe osobniki karmi się co drugi dzień taką ilością, jaką zjedzą w 10-15 minut. Młode karmi się codziennie bardzo drobnymi owadami, takimi jak muszki owocowe, skoczogonki i małe świerszcze. Przy większości karmień lekko opylaj pokarm wapniem, a preparatem z D3 raz na 1-2 tygodnie. Samice składające wiele jaj mają duże zapotrzebowanie na wapń, dlatego powinna stać miseczka z sepią lub pokruszonymi skorupkami jaj. Witaminy rozpuszczalne w wodzie można w małych ilościach dodawać do wody do picia.

Czytaj więcej: Zwierzęta karmowe: utrzymanie i hodowla Czytaj więcej: Wapń, witaminy i suplementy

ZACHOWANIE I OBCHODZENIE SIĘ ZE ZWIERZĘCIEM

Podarcis lilfordi jest w terrarium płochliwa i wystraszona, ale też ciekawska i aktywna, gdy czuje się bezpiecznie. Zwierzęta mają opinię agresywnych wobec osobników własnego gatunku, ale dwie samice zwykle dobrze się dogadują. Nie zaleca się trzymania dwóch samców razem, a para to najbezpieczniejsza forma hodowli. Młode można trzymać razem w małych grupach.

Zwierząt nie należy brać na ręce. Uciekają i odrzucają ogon w stresie lub przy chwytaniu, a ogon odrasta, ale w zmienionej formie. Jeśli trzeba przenieść zwierzę, łapie się je do przezroczystego pojemnika. Szybkie ruchy w pobliżu terrarium sprawiają, że są bardziej wystraszone, a spokojne ruchy i stała rutyna stopniowo dodają im pewności. Wiele zwierząt nigdy nie staje się w pełni oswojonych. Gatunek można trzymać z innymi jaszczurkami tej samej wielkości, np. *Podarcis siculus*, ale hodowla mieszana nie jest konieczna i wymaga dużo miejsca i wielu kryjówek.

Rozmnażanie

DOJRZAŁOŚĆ PŁCIOWA I OKREŚLANIE PŁCI

Samce są większe i masywniejsze, mają szerszą głowę, intensywniejsze ubarwienie i wyraźniejsze pory udowe niż samice. Samice są smuklejsze i mniej jaskrawe, a nasada ogona jest grubsza u samców. Płci młodych nie da się pewnie określić.

Podarcis lilfordi osiąga dojrzałość płciową w wieku ok. 1 roku, a samice często składają jaja już w pierwszym roku. Najlepsze wyniki uzyskuje się, gdy samice są w pełni wyrośnięte i w dobrej kondycji. Zwierzęta rozmnażają się przez wiele lat, a płodność spada dopiero ok. 10. roku życia. Zwierzęta w niewoli dożywają więc co najmniej 10 lat; górna granica nie jest udokumentowana, a 12 lat to szacunek. Wiele jaj jest niezapłodnionych, często ponad połowa. Przyczyna nie jest wyjaśniona, ale możliwym wytłumaczeniem jest niska zmienność genetyczna populacji wyspowych.

GODY I KOPULACJA

Okres godowy przypada na wiosnę i początek lata. Samiec goni samicę, chwyta ją pyskiem za ogon lub bok i przytrzymuje podczas kopulacji. Chłodny okres, po którym następuje wydłużanie się dnia, uruchamia rozród, a dopóki dzień się wydłuża, samice dalej składają jaja. Dbaj, aby samica była dobrze karmiona i miała możliwość wycofania się przed samcem, żeby się nie stresowała.

Samice mogą być gotowe do kopulacji przez cały okres składania jaj. Jedna para w terrarium to najbezpieczniejsza forma hodowli, a samiec z dwiema samicami wymaga dużego terrarium.

SKŁADANIE JAJ I ZNIESIENIA

Zniesienie liczy zwykle 1-4 jaja, a w niewoli do 6. Jaja są duże w stosunku do wielkości zwierzęcia i ważą średnio ok. 0,6 g. W naturze samice składają do 3 zniesień rocznie. W niewoli jest to 1-6 zniesień, zwykle 2-3, w odstępach ok. 3 tygodni. Większość jaj składana jest w kwietniu, ale składanie może zacząć się już w lutym i trwać do początku czerwca.

Samica wykopuje dołek w wilgotnym piasku i zakopuje jaja. W terrarium musi być niski pojemnik z co najmniej 10 cm lekko wilgotnego piasku. Samice, które nie znajdą odpowiedniego miejsca, mogą mieć zatrzymanie jaj. Objawami są wyraźnie rozdęta, ospała samica, która nie je. Wtedy musi trafić do weterynarza. Nieodnalezione jaja łatwo wysychają, dlatego w sezonie należy codziennie sprawdzać terrarium.

Czytaj więcej: Typowe choroby i objawy choroby

INKUBACJA

Ostrożnie wykop jaja i umieść je w zamkniętym pojemniku z lekko wilgotnym wermikulitem, perlitem lub włóknem kokosowym, z pokrywą z małymi otworami. Zaznacz górę jaj i nie obracaj ich. Jaja nie mogą leżeć w wodzie ani wyschnąć.

W 29-30 °C większość jaj wykluwa się po 30-43 dniach, ale rozrzut jest duży, od 26 do 65 dni. Inkubator z termostatem utrzymuje stałą temperaturę, która nie powinna przekraczać 30 °C. Jeśli temperatura waha się między dniem a nocą, inkubacja znacznie się wydłuża, nawet do 65 dni. Niezapłodnione jaja zapadają się i pleśnieją, a zapłodnione pozostają białe i jędrne.

Czytaj więcej: Inkubacja jaj

ODCHÓW MŁODYCH

Młode po wykluciu mają ok. 3 cm (od pyska do kloaki) i muszą od razu trafić do osobnego terrarium, ponieważ dorosłe zjadają zarówno młode, jak i ogony. Na pierwsze miesiące dla jednego zniesienia wystarczy małe terrarium o wymiarach ok. 50 × 30 × 30 cm z kryjówką, miejscem do wygrzewania i UVB. Młode w tym samym wieku mogą przebywać razem w małych grupach, a agresja w tym wieku jest rzadka.

Pierwszym pokarmem są muszki owocowe, skoczogonki i bardzo małe świerszcze, później mała szarańcza i prosionki. Karm codziennie, opylaj wapniem i zapewnij silne oświetlenie UVB, aby nie doszło do choroby kości. Podziel terrarium na nieco wilgotniejszą i suchą część. Małe i słabe młode w pierwszą zimę pozostają aktywne i są karmione.

Zdrowie i częste błędy

O chorobach *Podarcis lilfordi* istnieje niewiele udokumentowanej wiedzy. Typowe problemy są takie same jak u innych *Podarcis*:

- Choroba kości (metaboliczna choroba kości) przy zbyt małej ilości UVB i wapnia. Zwierzęta stają się ospałe, mają miękkie szczęki i zdeformowane kończyny.
- Zapalenie jamy gębowej (infekcja w pysku), zwłaszcza przy stresie i zbyt niskiej temperaturze.
- Roztocza na skórze i w kącikach oczu. Wszystkie nowe zwierzęta muszą przejść kwarantannę.
- Robaki jelitowe i inne pasożyty, zwłaszcza u zwierząt odłowionych z natury.
- Zatrzymanie jaj u samic bez odpowiedniego miejsca do składania jaj.
- Problemy z linieniem i infekcje grzybicze przy stałej wilgoci.
- Rany po ugryzieniach i utrata ogona przy stresie i walkach między samcami.

Jeśli zwierzę poza okresem chłodnym nie je przez ponad tydzień, jest ospałe, opuchnięte lub ma trudności z używaniem kończyn, musi trafić do weterynarza z doświadczeniem w leczeniu gadów.

Czytaj więcej: Kwarantanna i higiena Czytaj więcej: Zakup zwierząt: odchów, odłów i transport

Zawsze pytaj kogoś, kto się zna

Ten poradnik to dobry punkt wyjścia, ale nie zastąpi doświadczenia. Zwierzęta są różne, a wielu najważniejszych rzeczy można się nauczyć tylko od ludzi, którzy od lat hodują dany gatunek. Porozmawiaj z hodowcą, doświadczonym terrarystą lub weterynarzem, który zna gady i płazy, zanim kupisz zwierzę - i ponownie, gdy coś wygląda niepokojąco.